तौ दृष्टा इहापि तद्वदेव तस्मात्प्रागेव हविर्भ्यः प्रायणीयः । सं° [उभयतो ऽतिरात्रपक्षे प्रायणीयमतिरात्रमेके आचार्या] हविर्भ्योऽग्निहोत्रदर्शपूर्णमासचातुर्मास्यपर्वभ्यः परं कुर्वन्ति · [एवं हि सर्वेषां] सोमयागानामानन्तर्यमव्यवधानं कृतं भवति इतरथा हविर्यज्ञैर्व्यवधानं स्यात् [· एके एतन्न वाञ्छन्ति · यतः प्रकृतौ प्रायणीयस्याग्नीषोमीयोत्तरकालता दृष्टा · इहापि च तद्वदेवानुष्ठानं युक्तम् · तस्माद्धविर्यज्ञेभ्यः पूर्व एव प्रायणीयो भवति । अन्येभ्यः सत्रेभ्योऽत्र विशेषमाह ·] अत्सरुकाः कुण्डप्रतिरूपाश्चमसाः ॥४०॥ अत्सरुकाः अवृत्तकाः कुंपा वृत्ताकाराः । सं° अत्र अत्सरुका अवृत्ता मूलज्ञापकचिह्नदण्डरहिताः कुंपा कुण्डाकारा वृत्ताश्च भवन्ति[1] । पञ्चऽत्रिस्त्रीणि-त्रीणि कर्माणि कुर्युः ॥४१॥ सं° [अत्र कुण्डपायिनामयने] वक्ष्यमाणाः पञ्चर्माणि कुर्वन्ति त्रयाणां-त्रयाणामृत्विजां कर्माणि एकैकः करोति । होताध्वर्यवपोत्रीये च ॥४२॥ चशब्दाद्धौत्रं च । उद्गाता नेष्ट्रहावाकीये ॥४३॥ मैत्रावरुणो ब्रह्मत्वप्रातिहर्त्रे ॥४४॥ प्रस्तोता ब्राह्मणाच्छंसियावस्तोत्रीये ॥४५॥ सं° सर्वत्र प्रथमान्तः कर्ता । प्रतिप्रस्थाताग्नीध्रीन्नेत्रे[2] ॥४६॥ चकारः (४२) सर्वत्रानुवर्तते ।

मुख्यासनेभ्योऽनुसृत्सर्पमितराणि ॥४७॥ आसनशब्दः स्थानवाची · मुख्यस्थानेभ्यः अनु सृत्वा-सृत्वा परकीयाणि कर्माणि कुर्युः स्वकर्मकर्तृकस्य चरितार्थत्वात् ।

सर्पसत्त्रम् व्यत्यासं विराट् कौसुरुबिन्दद्वितीयं च ॥४८॥ सर्पसत्त्रमिति नाम · तत्राह्नान्याह · विराडेकाह्नः कौसुरुबिन्दस्य द्वितीयमह्नः वचनसामर्थ्यात् । सं° [पूर्वं प्रायणीयातिरात्रः ततो द्वन्द्वसोमानां द्वितीयो विराडेकाह्नोऽग्निष्टोमसंस्थः तथा कौ°बिन्दस्य यद्द्वितीयं त्रिवृदग्निष्टोमः (२३.५.१९-२०)] एतद्द्वयं व्यत्यस्य प्रयुञ्जानः सर्वं सत्त्रं पूरयेत् । गवामयनं वाभिगरश्रुतेः ॥४९॥ ग°नमेव वा भवति · कुत एतत् अभिगरश्रवणात् षण्डकुषण्डावभिगरापगराविति श्रवणात् (ताण्ड्य° २५.१५) अभिगरापगरौ च गवामयने दृष्टौ तेन गवामयनं भवति · अत्र वाशब्दं विकल्पार्थमेकऽइच्छन्ति । न चैतद्युक्तम् · अभिगरापगरौ हि लिङ्गमा-

---

१) see २.३.१. २) Thus १.३. M. K. AB. उन्नेतुः कर्म उन्नेत्रं · आग्नीध्रं च उन्नेत्रं च आग्नीध्रोन्नेत्रे · उद्गात्रादिवादन् (°दज् B.) Deva.